

TISKOVÁ ZPRÁVA

Mgr. Naděžda Horáková

Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR

Jilská 1, Praha 1

Tel./fax: 286 840 129, 221 183 588

E-mail: nadezda.horakova@soc.cas.cz

Názory občanů na úřad Kanceláře veřejného ochránce práv

Technické parametry výzkumu:

Název výzkumu:	Naše společnost 2004
Zadavatel:	Kancelář veřejného ochránce práv
Řešitel:	Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR
Termín terénního šetření:	29. 11. – 6. 12. 2004
Výběr respondentů:	Kvótní výběr
Zdroj dat pro kvótní výběr:	Sčítání lidu, domů a bytů 2001
Počet tazatelů:	246
Velikost výběru:	1 150
Počet dotázaných:	1 071
Reprezentativita:	Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let
Vážení:	Neváženo
Metoda sběru dat:	Standardizovaný rozhovor tazatele s respondentem na základě dotazníku
Počet otázek:	11

Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR se ve svém výzkumu realizovaném v prosinci 2004 zaměřilo na postoje české veřejnosti k úřadu veřejného ochránce práv (ombudsmana).

Nejprve nás zajímalo, zda čeští občané vědí, kdo v současnosti zastává funkci veřejného ochránce práv (ombudsmana).¹ Respondentům jsme proto předložili seznam jmen, ze kterého si měli jedno vybrat. Dotázaní mohli rovněž uvést, že tuto funkci podle jejich názoru zastává někdo jiný (kdo není v předloženém seznamu), či říci, že odpověď na položenou otázku neznají.

Tabulka 1: Kdo vykonává funkci veřejného ochránce práv (ombudsmana)

Marie Benešová	1,5
Svatopluk Karásek	1,5
Otakar Motejl	69,5
Petr Uhl	2
Anna Šabatová	0,5
Libuše Šilhánová	0
někdo jiný	1
nebo nevíte, nevzpomínáte si?	24

Poznámka: Odpovědi respondentů v %.

Téměř sedm z deseti dotázaných správně uvedlo, že funkci veřejného ochránce práv zastává Otakar Motejl. Necelá čtvrtina respondentů pak připustila, že si nevzpomíná, kdo funkci ombudsmana vykonává, a 6 % oslovených zvolilo špatnou odpověď. Ti, kteří se zmýlili, se nejčastěji domnívali, že funkci veřejného ochránce práv vykonává Petr Uhl (2 %), Marie Benešová (1,5 %), Svatopluk Karásek (1,5 %) či ještě někdo jiný (1 %).

Správnou odpověď na položenou otázku zvolili častěji dotázaní ve věku od 30 do 44 let i dotázaní ve věkové kategorii od 45 do 59 let. Co se týče vzdělání, znali jméno ombudsmana častěji lidé s vyšším stupněm dosaženého vzdělání, a to především absolventi středních škol s maturitou a škol vysokých. Správně rovněž častěji odpovídaly osoby samostatně výdělečně činné a lidé pracující ve vedoucích funkcích, dotázaní pracující v oblasti veřejné správy a obrany, ve školství či ve zdravotnictví, nebo v sociálních službách. Správnou odpověď uváděli častěji i lidé, kteří by se chtěli zúčastnit voleb do Poslanecké sněmovny. Ti, kteří věděli, že Otakar Motejl vykonává funkci veřejného ochránce práv, také častěji uváděli, že Kanceláři veřejného ochránce práv důvěřují.

Naopak chybnou odpověď či odpověď „nevím, nevzpomínám si“ častěji volili mladí lidé ve věku od 15 do 19 let, lidé ekonomicky neaktivní – zejména studenti a nezaměstnaní, dále nekvalifikovaní dělníci a lidé, kteří nechtějí přijít k volbám. Neznalost se také častěji týkala respondentů se základním vzděláním, se středním vzděláním bez maturity nebo vyučených a těch, kteří uvedli, že jejich životní úroveň je špatná. Dotázaní, kteří odpověděli, že neví, kdo vykonává funkci veřejného ochránce práv, také častěji uváděli, že neví, zda důvěřují Kanceláři veřejného ochránce práv či že tuto instituci vůbec neznají, neznali ani její sídlo a nevěděli, čím se tato instituce zabývá.

V další otázce jsme zjišťovali, zda čeští občané vědí, kde je sídlo Kanceláře veřejného ochránce práv.²

¹ Otázka: „Vzpomenete si, kdo zastává funkci veřejného ochránce práv (ombudsmana)?“

² Otázka: „Vzpomenete si, kde je sídlo Kanceláře veřejného ochránce práv (ombudsmana)?“

Tabulka 2: Kde je sídlo Kanceláře veřejného ochránce práv (ombudsmana).

V Praze	14,5
v Brně	56
v Olomouci	3,5
v jiném městě	0
nebo nevíte, nevzpomínáte si?	26

Poznámka: Odpovědi respondentů v %.

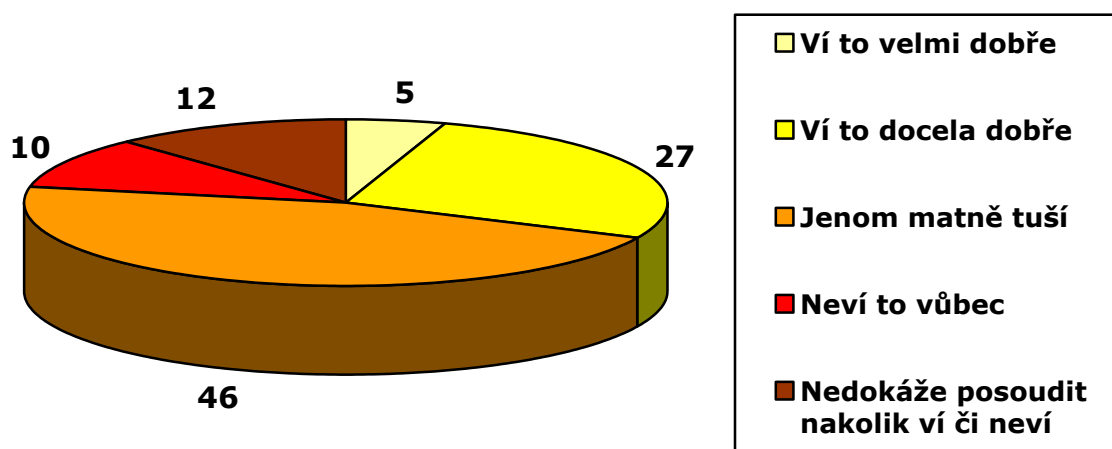
Více než polovina respondentů správně uvedla, že sídlo Kanceláře veřejného ochránce práv se nachází v Brně. Přibližně čtvrtina oslovených připustila, že na položenou otázku nezná odpověď, a necelá pětina dotázaných zvolila odpověď špatnou. Nejčastěji se lidé chybně domnívali, že Kancelář veřejného ochránce práv má své sídlo v Praze (14,6 %), méně často pak uváděli Olomouc (3,6 %).

Sociodemografické diference byly v případě této otázky do určité míry podobné jako u otázky předchozí. Správnou odpověď zvolili častěji lidé starší 60 let, absolventi středních škol s maturitou nebo škol vysokých, občané ekonomicky aktivní, nejčastěji pak lidé pracující ve vedoucích funkcích. Co se týče oborů, pak správnou odpověď znali nejčastěji respondenti pracující ve státní správě a obraně či ve školství. Ke správné odpovědi se rovněž častěji přiklonili muži a voliči ODS. Brno za sídlo Kanceláře veřejného ochránce práv rovněž častěji označovali lidé žijící v Jihomoravském, Zlínském a Olomouckém kraji.

Na otázku neznaly odpověď častěji ženy, mladí lidé ve věku od 15 do 29 let, studenti, nezaměstnaní, lidé pracující v oblasti zpracovatelského průmyslu a dále v obchodu či v opravách motorových vozidel a spotřebního zboží a rovněž lidé pracující v dělnických profesích. Špatnou odpověď a odpověď „nevím“ volili rovněž lidé se špatnou životní úrovní, dotázaní, kteří nechodí k volbám, respondenti se základním vzděláním, se středním vzděláním bez maturity nebo vyučení a obyvatelé Středočeského, Ústeckého a Královehradeckého kraje.

Vedle jména osoby, která zastává funkci veřejného ochránce práv, a sídla Kanceláře veřejného ochránce práv jsme se zajímali také o to, zda respondenti vědí či nevědí, čím se má Kancelář veřejného ochránce práv zabývat.³

Graf 1: Víte, čím se má Kancelář veřejného ochránce práv zabývat?

Poznámka: Odpovědi respondentů v %.

³ Otázka: „Víte, nebo nevíte, čím se má Kancelář veřejného ochránce práv zabývat?“

Pouze necelých 5 % respondentů je přesvědčeno o tom, že ví velmi dobře, čím by se měla Kancelář veřejného ochránce práv zabývat, čtvrtina oslovených pak připustila, že to ví docela dobře. Necelá polovina českých občanů však v našem šetření uvedla, že jenom matně tuší, čím by se měla Kancelář veřejného ochránce práv zabývat. Desetina oslovených přiznala, že na otázku nezná odpověď, a další zhruba desetina dotázaných nedokázala posoudit, nakolik ví či neví, čemu by se měl ombudsman věnovat.

O něco lepší informace o tom, čím by se měla Kancelář veřejného ochránce práv zabývat, mají muži, lidé s dobrou životní úrovní, absolventi středních škol s maturitou a škol vysokých, voliči ODS, respondenti pracující ve školství a dále lidé působící ve vedoucích funkcích. Oslovení, kteří uvedli, že ví velmi či docela dobře, čím se Kancelář veřejného ochránce práv zabývá, také častěji znali sídlo této instituce a jméno ombudsmana.

Abychom získali lepší představu o tom, jaké představy mají lidé o činnosti Kanceláře veřejného ochránce práv, položili jsme jim otevřenou otázku (tj. bez nabídky odpovědi): „Víte, nebo nevíte, v jakých konkrétních případech Vám může Kancelář veřejného ochránce práv (ombudsmana) pomoci? Pokud víte, v jakých?“ Na položenou otázku mohli oslovení uvést až dvě různé odpovědi.

Tabulka 3: V jakých případech je možné se na Kancelář veřejného ochránce práv obrátit?

obecné výroky - veřejný ochránce práv, hájí zájmy občanů, řeší stížnosti občanů	19
výroky o soudech	17
výroky o úřadech a úřednících	13
porušení práv	10
nespravedlnost, křivdy	5
diskriminace	5
jiná odpověď	5
pracovněprávní spory	3
s ničím, je to zbytečná instituce, nepomůže mi	3
pomoc v nouzi, poslední možnost ochrany	2
nevyřešené případy	2
občanskoprávní spory	2
sociální problémy, zdravotnictví	2
konkrétní případy	2
majetkové spory	1
výroky o policii	0,5
fyzické násilí	0,5
se vším	0,5
obchodní spory	0
nevím, nic mě nenapadá	34

Poznámka: Odpovědi respondentů v %. Každý mohl uvést až dvě odpovědi, proto součet přesahuje 100 %.

Více než třetina dotázaných si nedokázala vybavit žádný případ, ve kterém by jim mohla Kancelář veřejného ochránce práv pomoci. Ti, kteří na otázku odpověděli, volili k odpovědi nejčastěji (19 % všech odpovědí) velmi obecné výroky, jako např. že se Kancelář veřejného ochránce práv zabývá právními otázkami, že řeší stížnosti občanů či že hájí zájmy všech občanů.

Pokud byla odpověď respondentů konkrétnější, pak se týkala nejčastěji soudů. Můžeme tedy konstatovat, že pro jistou část české veřejnosti (tato odpověď se

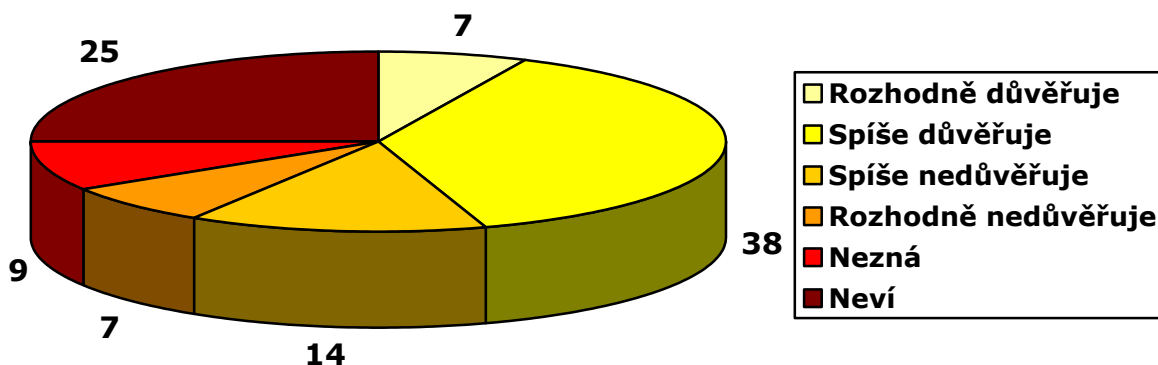
objevila v 17 % případů) představuje Kancelář veřejného ochránce práv instituci, na kterou se mohou obrátit v případě, že nejsou spokojeni s rozhodnutím soudu, pokud soud vynese nespravedlivý rozsudek či nějakým způsobem selže.

Více než desetina oslovených občanů se rovněž domnívá, že ombudsman jim může pomoci, pokud se dostanou do sporu s úřady či úředníky. Konkrétně respondenti zmiňovali, že se lze na Kancelář veřejného ochránce práv obrátit v případě, že úřady špatně rozhodnou, že úřady selžou, když jim úřady nepomohou, když mají problémy s úředníky či pokud dojde k porušení zákona ze strany úřadů.

Názor, že na Kancelář veřejného ochránce práv se mohou lidé obrátit v případě porušení práv, pokud dojde k nějakému bezpráví či pokud se občan nemůže domoci práva, vyjádřila přibližně desetina oslovených. Kolem pěti procent respondentů si myslí, že ombudsman jim může pomoci v případě, že dojde k nějaké nespravedlnosti či křivdě. Přibližně stejný podíl oslovených se pak domnívá, že Kancelář veřejného ochránce práv řeší případy diskriminace, ať už se jedná o diskriminaci rasovou, nebo diskriminaci žen v zaměstnání atd.

Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR ve svých pravidelných šetřeních sleduje důvěru občanů k ústavním institucím. Přibližně dvakrát do roka se rovněž dotazujeme na důvěru veřejnosti k ombudsmanovi. V prosinci 2004 jsme se respondentů konkrétně zeptali, zda důvěřují Kanceláři veřejného ochránce práv (ombudsmanovi).

Graf 2: Důvěra občanů ke Kanceláři veřejného ochránce práv (ombudsmanovi)

Poznámka: Odpovědi respondentů v %.

Důvěru Kanceláři veřejného ochránce práv vyjádřila v prosinci 2004 téměř polovina všech českých občanů. Naopak nedůvěru k této instituci chová přibližně pětina obyvatel naší země. K položené otázce se čtvrtina všech oslovených nedokázala vyjádřit a téměř desetina respondentů uvedla, že Kancelář veřejného ochránce práv nezná.

Důvěru ke Kanceláři veřejného ochránce vyjadřovali častěji voliči ODS, lidé s dobrou životní úrovní a respondenti s vysokoškolským vzděláním. Větší důvěru ke Kanceláři veřejného ochránce práv mají rovněž lidé, kteří vědí, kde tato instituce sídlí a kdo funkci ombudsmana zastává. Skupina nedůvěřujících nebyla, co se týče základních charakteristik, ničím specifická, pouze v ní byli o něco častěji zastoupeni muži než ženy.

Podívejme se nyní, jak se v posledních dvou letech důvěra k ombudsmanovi vyvíjela. Ještě je třeba poznamenat, že v prosinci 2004 jsme se dotazovali na

důvěru ke Kanceláři veřejného ochránce práv, zatímco v předcházejících šetřeních na důvěru k veřejnému ochránci práv. V posledním výzkumu byla respondentům nově předložena jako jedna z variant odpověď „neznám“.

Tabulka 4: Důvěra obyvatel ke Kanceláři veřejného ochránce práv (ombudsmanovi) (v %)

	06/03	12/03	05/04	10/04	12/04
důvěřuje	45	48	51	48	45
nedůvěřuje	28	29	24	24	21
neví	27	23	25	28	25
nezná	-	-	-	-	9

Poznámka: Hodnoty v tabulce jsou součtem odpovědí „rozhodně důvěřuje“ a „spíše důvěřuje“ (respektive „rozhodně nedůvěřuje“ a „spíše nedůvěřuje“).

Jak ukazuje tabulka 4, zůstává důvěra k ombudsmanovi v posledních dvou letech poměrně stabilní a pohybuje se lehce pod hranicí padesáti procent. Naopak podíl nedůvěřujících v průběhu sledovaného období mírně poklesl a ombudsmanovi nyní vyjadřuje nedůvěru přibližně pětina občanů (v červnu 2003 to bylo 28 %).

Jak jsem již uvedla, sledovali jsme vedle důvěry k ombudsmanovi také důvěru k dalším ústavním institucím. Srovnání důvěry ke Kanceláři veřejného ochránce práv a k ostatním ústavním institucím nabízí tabulka 5.

Tabulka 5: Důvěra k ústavním institucím

	rozhodně důvěřuje	spíše důvěřuje	spíše nedůvěřuje	rozhodně nedůvěřuje	nezná	neví
prezident republiky	17,5	54,5	20,5	5,5	0	2
vláda	2	26	45,5	23	0	3,5
Poslanecká sněmovna	1	17	49,5	28	0	4,5
Senát	1	16	33	42	1	7
krajská zastupitelstva	4	39	25	8	8	16
obecní zastupitelstva	11	49	22	8	1	9
Kancelář veřejného ochránce práv (ombudsman)	7	38	14	7	9	25
Ústavní soud	6	41	21	9	5	18
Nejvyšší kontrolní úřad	9	42	18	5	6	20

Poznámka: Odpovědi respondentů v %.

V prosinci 2004 se největší důvěře českých občanů těšil prezident naší země. Důvěru mu vyjádřily téměř tři čtvrtiny dotázaných. Nadpoloviční podíl důvěřujících (60 %) rovněž zaznamenala obecní zastupitelstva a Nejvyšší kontrolní úřad (51 %). Téměř polovina oslovených občanů důvěřuje také Ústavnímu soudu (47 %) a Kanceláři veřejného ochránce práv (45 %). Přibližně dvě pětiny oslovených vyjádřily důvěru svému krajskému zastupitelstvu (43 %). České vládě v současnosti důvěřuje 28 % občanů. Tradičně nejméně důvěryhodné se obyvatelům naší země jeví obě komory Parlamentu. Těm v prosinci 2004 vyjádřila důvěru pouze necelá pětina respondentů.

Na závěr jsme se respondentů ještě zeptali, zda mají osobní zkušenosti s Kanceláři veřejného ochránce práv, a na informace, které o této instituci mají.

Tabulka 6: Zkušenosti s Kanceláří veřejného ochránce práv a informace o ní

	ano	ne	neví
máte osobní zkušenost s touto institucí	1	97	2
máte dost informací o činnosti ochránce práv z médií	17,5	74,5	8
sledujete internetové stránky této instituce	2	95	3
zaznamenal jste v poslední době nějaký případ, který řešil veřejný ochránce práv	17	76	7
obrátil byste se Vy osobně na Kancelář veřejného ochránce práv, kdybyste měl pocit, že byla porušena Vaše práva?	37	35	28

Poznámka: Odpovědi respondentů v %.

Osobní zkušenosti s Kanceláří veřejného ochránce práv má podle svých slov 1 % dotázaných občanů. Další 2 % respondentů si touto skutečností nebyla jista a 97 % oslovených uvedlo, že podobnou zkušenost nemá.

Dostatek informací o činnosti ombudsmana má z médií necelá pětina českých občanů, naopak jejich nedostatek pociťují tři čtvrtiny respondentů. Dostatek informací o činnosti Kanceláře veřejného ochránce práv mají lidé s dobrou životní úrovní, respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou nebo vzděláním vysokoškolským a dotázaní pracující ve vedoucích funkcích. Lidé, kteří uvedli, že mají dostatek informací, také častěji věděli, kdo funkci ombudsmana v současnosti vykonává, kde Kancelář veřejného ochránce práv sídlí, čím se tato instituce zabývá a také jí výrazně častěji vyjadřovali svoji důvěru.

Téměř stejný podíl dotázaných, jaký odpověděl, že má dostatek informací o činnosti Kanceláře veřejného ochránce, také uvedl, že v poslední době zaznamenal nějaký konkrétní případ, který veřejný ochránce práv řešil. Tuto odpověď volili častěji lidé starší 60 let, důchodci, lidé s vyšším stupněm dosaženého vzdělání (středoškolské s maturitou nebo vysokoškolské) a obyvatelé Jihomoravského a Zlínského kraje.

Jak ukazuje náš průzkum, lidé své informace o činnosti Kanceláře veřejného ochránce práv čerpají výrazně častěji z médií, než že by sami navštěvovali internetové stránky této instituce. Pouhá 2 % oslovených v našem průzkumu uvedla, že sledují stránky Kanceláře veřejného ochránce práv.

V neposlední řadě jsme se v našem výzkumu zajímali i o to, zda by se čeští občané na Kancelář veřejného ochránce práv obrátili, kdyby měli pocit, že byla porušena jejich práva. Kladně na tuto otázku odpověděla více než třetina oslovených, přibližně stejný podíl dotázaných však odpověděl záporně. Zbývajících 28 % oslovených uvedlo, že si nejsou jisti, jak by se v takové situaci zachovali.

Na ombudsmana by se častěji obrátili lidé ve věkové kategorii 30 až 44 let, respondenti, kteří svoji životní úroveň subjektivně zhodnotili jako dobrou, absolventi středních škol s maturitou a škol vysokých, lidé pracující ve vedoucích funkcích, obyvatelé Moravskoslezského a Karlovarského kraje a voliči ODS. Lidé, kteří by se v případě porušení práv na ombudsmana obrátili, také častěji věděli, kdo tuto funkci vykonává, kde Kancelář veřejného ochránce práv sídlí a čím se ombudsman zabývá.